

SIGHIȘORENII ȘI MAREA UNIRE DE LA 1918

Ovidiu Dan

Anul 1918 a reprezentat un moment de cotitură în istoria umanității, în general și a istoriei Europei, în special. Pe de o parte, este momentul în care se pune punct primei conflagrații mondiale prin câștigarea războiului de către Antantă în detrimentul Puterilor Centrale, sfârșindu-se astfel patru ani de lupte crâncene, care au dus la incomensurabile pagube umane și materiale. Pe de altă parte, cunoaștem prăbușirea imperiilor multinaționale din centru și estul bătrânului continent, a Austro-Ungariei și a Imperiului Țarist, pe ruinele cărora se vor pune bazele statelor naționale.

Toate aceste aspecte au avut puternice reverberații la nivelul conștiinței colective, au afectat întreaga populație a Europei, punându-se bazele de acum încolo a unui nou sistem de alianțe între state, ceea ce va influența în mod deosebit evoluția Europei și nu numai, în deceniile care vor veni.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia înscrie o pagină de nepieritoare glorie în istoria poporului român, demonstrând viabilitatea și trăinicia sentimentului național. Alba Iulia este cetatea neamului românesc, Alba Iulia, cetatea jertfei celor trei martiri ai neamului, Alba Iulia, al cărei pământ răsuna la 1600 de zăngănitul armelor oștirii voievodului cu nume de arhanghel, Mihai Viteazul, sub a cărei glie dorm soldații Legiunii a XIII – a Gemina, ca și atâția eroi anonimi care s-au jertfit în decursul veacurilor sub flamurile aceluiasi drapel care chema la libertate și înfrățire. Cetatea străbună trăia la 1 Decembrie 1918 cea mai glorioasă zi a existenței sale, zi

care a deschis calea spre noile zori de libertate a poporului român. Actul unirii este opera întregului popor român care a avut o comportare eroică și o voință de fier, înțelegând că numai prin unire și înfrățire se va putea realiza adevărata libertate, ideal de secole al poporului român.

Evenimentele din toamna anului 1918 nu puteau să nu afecteze și populația Sighișoarei. Micul burg de pe Târnava Mare, întemeiat în secolul al XIII-lea avea o puternică tradiție meșteșugărească, orașul și-a păstrat importanța jucând un rol important în economia și demografia Transilvaniei. Astfel, Sighișoara, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se afla pe una din primele poziții din rândul orașelor ardelene. Din punct de vedere demografic situația se prezenta în felul următor: în anul 1851 număra în jur de 7206 suflete situându-l pe un onorant loc 6 în cadrul orașelor transilvănene, la 1866 crește numărul populației la 8354, la 1880 avem 8788 locuitori, numărul lor va crește la 9618 în 1890, se va ajunge la 10875 în 1900, iar în 1910 la 11.587.

Populația românească domina doar un cartier al orașului și periferiile, fiind în preponderență o populație care se ocupa cu agricultura, iar elita se grupa în jurul preoțimii din cadrul Bisericii Ortodoxe și al profesorilor de la școala confesională ortodoxă.

La 5 noiembrie 1918 a avut loc ședința de constituire a Consiliului Național Român din comitatul Târnava Mare. La ședință au participat 37 de persoane, care au decis ca sediul acestuia să fie la Sighișoara și conducerea era formată din: dr. Toma Cornea, dr. Ioan Ivanoviciu, Ioan Muntean, Onoriu Sasu, Mihăilă Șăeșan și Vasile Urdea. Acest comitet va reprezenta pe românii sighișoreni la Marea Adunare Națională din Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 și vor vota în unanimitate unirea Transilvaniei cu România.

Marea Adunare Națională de la Alba Iulia care s-a convocat pentru data de 1 Decembrie a determinat pe judecătorul în pensie Heinrich Fabritius să redacteze și să

publice un articol laudativ la adresa românilor ardeleni și l-a intitulat ”*În prag de Românie Mare*”, la 30 noiembrie în preziua Marii Adunări, în ziarul sighișorean *Schässburger Zeitung*. Din conținutul articolului observăm că autorul este un bun cunoscător al istoriei românilor ardeleni și locul central avut de Alba Iulia în istoria românilor.

La 24 decembrie se anunță că au venit primele trupe ale armatei române în Sighișoara în data de 16 decembrie, trupe de infanterie sub comanda majorului Romulus Ioanoviciu. Compania a fost cazată în clădirile școlii primare de stat și ofițerii la Hotel Steaua de Aur. Pentru recunoaștere: ”*Trupele sunt echipate în mare parte cu căști de protecție din oțel și uniforme cafenii.*”

În data de 21 decembrie a fost sărbătorită intrarea trupelor române în oraș, conduse de generalul de divizie Lecca. Armata română a fost întâmpinată în centrul orașului de reprezentanți ai consiliilor naționale românești și săsești și de cei ai magistratului sighișorean. Generalul a ajuns la orele 10 fiind primit de președintele Consiliului Național Român, dr. Toma Cornea, de protopopul Demetriu Moldovan, de primarul dr. August Leonhardt, de Johann Wolff din partea Consiliului Național Săsesc și de șeful serviciului de urbanism al orașului Paul Jósza, din partea locuitorilor maghiari ai orașului. Au fost prezenți locuitori romani din satele învecinate Apold și Daneș. Generalul Lecca a mulțumit pentru călduroasa primire în numele regelui Ferdinand și a arătat că rolul armatei române este acela de a asigura ordinea. După discursuri românii sighișoreni și reprezentanții armatei române s-au prins într-o horă în piața orașului. Seara s-a organizat la hotelul Steaua de Aur un banchet în onoarea armatei române, unde au participat cu preponderență reprezentanții românilor din localitate.

Oraș al gloriei străbunilor, oraș al marilor dureri, Alba Iulia avea să devină prin actul de la 1 Decembrie 1918, după jertfe de secole, altarul realizării marelui ideal al

poporului român: unitatea politică¹. Convocarea adunării de la Alba Iulia a fost întâmpinată pretutindeni cu o nemărginită însuflețire. Toate consiliile județene și comunale s-au grăbit să lanseze apeluri și chemări locale, pentru a se asigura, dând urmare convocării oficiale, o participare care să reprezinte într-adevăr întregul popor român, toate localitățile și toate comunitățile sale de muncă, toate formele de viață și toate posibilitățile sale de manifestare. Un patos emoționant, cu înflăcărare accentuate patriotice țâșnește impetuos din toate aceste chemări și îndemnuri².

Alături de toți românii, mureșenii au adus și ei un aport însemnat în lupta multiseclară purtată pentru libertate națională și dreptate socială, iar unirea cu patria mamă a însemnat și pentru ei împlinirea celui mai mare și frumos ideal de unire a tuturor românilor și de formare a statului național unitar român, vis pentru care au luptat și s-au jertfit numeroase generații³. Amintim aici doar câteva nume de preoți din zona Sighișoarei duși în lagărul de la Șoproș-Ungaria: pr. Pompiliu E. Constantin din Felța, pr. Ioan Dordea din Hașag, pr. Ilie Ioanovici din Șoimușul Român, pr. Andrei Moldovan din Hendorf, pr. Patriciu Pinteș din Cața, pr. Onoriu Sasu din Daneș, pr. Lupșa Gheorghe din Noul Săsesc, pr. Dan Ioan din Șoard.

La 20 noiembrie s-a publicat convocarea Adunării Naționale a românilor din Transilvania, la Alba Iulia, cetatea istorică a neamului, pe ziua de 1 Decembrie 1918, orele 10 a.m., la care să participe delegații din toate cercurile electorale, aleși prin vot universal și egal cât și toate clasele și categoriile sociale prin reprezentanții lor ca membrii de drept.

În continuare ne vom referi la delegații la Marea Unire din Sighișoara (preoți și credincioși). Astfel, referitor la delegații cercurilor electorale, menționăm faptul că în adunarea cercului electoral Sighișoara din comitatul Târnava Mare ținută în

¹Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei – 1 Decembrie 1918 --*, Editura „Țara Noastră”, București, 1990, p. 116.

²Ibidem, p. 120.

³Traian Bosoancă, *Mureșenii și Marea Unire*, Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2000, p. 5-6.

Sighișoara la 25 noiembrie 1918, sub președinția lui Dimitrie Moldovan, protopop al tractului (protopopiatului) Sighișoara, iar notari fiind Ioan Cristea, preot ortodox în Sighișoara și Dr. Octavian Doctor, avocat în Sighișoara, director la „Tîrnăveana”, Institut de credit și economii, societate pe acțiuni în Sighișoara; Dr. Ioan Ioanovici, avocat în Sighișoara; Vasile Urdea, industriaș în Sighișoara; George Colceriu, econom în Sighișoara și Onoriu Sasu, preot ortodox în Daneș. Credenționalul este semnat de 21 bărbați de încredere.

Dintre delegații de drept, care au fost aleși dintre personalitățile cele mai reprezentative, cu merite deosebite pe tărâm politic, cultural, ecleziastic ori militar, menționăm pe Dimitrie Moldovan, protopop ortodox în Sighișoara, care a reprezentat Protopopiatul ortodox Sighișoara.

După cum se știe, la 30 noiembrie 1918 a avut loc la Alba Iulia o adunare restrânsă, în care s-a discutat proiectul de hotărâre ce urma să fie prezentat Marii Adunări Naționale. Parlamentarii mureșeni care au participat la această adunare (din Sighișoara a participat Dr. Toma Cornea), s-au pronunțat cu toții pentru unirea Transilvaniei cu România fără condiții. După votarea Unirii, președintele Marii Adunări Naționale, George Pop de Băsești, dă cuvântul lui Alexandru Vaida-Voievod⁴, care arătând că pentru moment provinciilor unite le lipsește un organ propriu al lor care să le conducă treburile administrative și judiciare sub controlul unei reprezentanțe a poporului, a propus și Marea Adunare a acceptat, ca acel organism să formeze Marele Sfat Național, care să fie compus din 250 de membrii, dintre care 200 să fie aleși de Marea Adunare imediat, iar restul de 50 să fie cooptați de către însuși Marele Sfat. În urma votului adunării, Al. Vaida-Voievod a dat citire listei acelor pe care i-a propus a fi aleși de Adunarea Națională în Marele Sfat. În temeiul aprobării unanime a listei propuse, președintele George Pop de Băsești, i-a declarat pe cei cuprinși în lista citită ca aleși în Marele Sfat Național al Transilvaniei,

⁴Preot Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 385.

Banatului, Crișanei, Sătmarului și Maramureșului. Din acest organism politic, din părțile Sighișoarei au făcut parte: Dr. Toma Cornea, avocat în Sighișoara; Vasile Suci, învățător în Archita; Ioan Vătășan, preot în Archita.

Amintim în continuare pe câțiva dintre delegații la Marea Unire din partea Sighișoarei: Colceriu George (econom); Dr. Cornea Toma (avocat, prefect); Dr. Ioanoviciu Ioan (avocat, om politic); Moldovan Dimitrie (preot ortodox, protopop, om politic); Sasu Onoriu (preot ortodox, om politic); Urdea Vasile (mic industriaș--cojocar). „Unitatea noastră națională --- releva marele istoric Ioan Lupaș --- a fost cimentată nu numai de sângele soldaților noștri, ci și de suferințele intelectualilor și scriitorilor, care începând cu secolul al XV – lea au îndurat pentru ideile lor închisoarea și surghiunul. Ei au fost promotorii mișcărilor și luptelor care au dus în sfârșit la această unitate de mult visată”⁵. Marea Unire din anul 1918 reprezintă așadar, încheierea unei Mari Epopei din istoria zbuciumată, tulburătoare a neamului românesc, înfăptuirea firească a năzuințelor sale seculare de unitate național-statală, a idealului pentru care s-au jertfit generații de înaintași, împlinirea unei necesități obiective, inexorabile pentru ființa și destinele românilor, elementul primordial și absolut pentru viață, cum se exprima N. Iorga.

⁵Ioan Lupaș, *Istoria Unirii românilor*, București, 1937, p. 8.

SIGHIŞOARA AND THE GREAT UNION IN 1918

(Abstract)

1918 was a turning point in the history of humanity, in general, and of Europe's history in particular. The Great National Assembly in Alba Iulia wrote a page of immortal glory in the history of the Romanian people, demonstrating the viability and tenacity of the national sentiment. The act of union is the work of the entire Romanian people who behaved heroically and displayed an iron will, understanding that only by union and twinning will true freedom, a century-old ideal of the Romanian people, be achieved. The events of autumn 1918 could not fail to affect Sighişoara's population as well. And people from Sighişoara and the surrounding area fought during the First World War, and later, a series of personalities took part in the Great National Assembly in Alba Iulia, contributing to the achievement of the Romanian unitary national state. Regarding the delegates of the electoral circles, we mention that, at the gathering of the Sighişoara electoral circle in Tarnava Mare County, held in Sighişoara in November, 25th 1918, a number of illustrious personalities were elected to participate in the Great Union of Alba Iulia. Among the rightful delegates, who were elected from the most representative personalities, with special merits on the political, cultural, ecclesiastical or military realm, we mention Dimitrie Moldovan, Orthodox archpriest in Sighişoara, who represented the Orthodox Archdiocese of Sighişoara, as well as other personalities with important contributions. By proclaiming the union of Transylvania with Romania, the legal process of shaping the Romanian national state was completed. The unification was the expression of the free and conscious will of popular masses. The unification of the Romanians in one state in 1918 had been prepared centuries before, because it meant a natural endeavour for those of the same origin and language on both sides of the Carpathians to live forever together.

Keywords: war, victory, the Great Union, Romania, Transylvania, Sighişoara.

Cuvinte cheie: război, victorie, Marea Unire, România, Transilvania, Sighişoara.

